

De Heraut

van de

Bereformeerde Kerken in Nederland.

Het nadrukken van den inhoud van dit blad is verboden overeenkomstig de Wet op het Auteursrecht.

Zondag 14 September 1913. N°. 1860.

Dit blad wordt geregeld des Vrijdags aan de geabonneerden verzonden. Bijdragen van medewerkers, ingezonden stukken en alles wat verder den inhoud van dit blad betreft, te adresseren aan de REDACTIE, Abonneementen en Advertenties aan de ABONNEMENTEN BUREAU, Warmoesstraat 96, te Amsterdam. Insendingen, die later dan Donderdag 's namiddags te 12 uren worden ontvangen, kunnen voor het nummer van die week niet meer in aanmerking komen.

Abonnementsprijs: franco aan huis, per drie maanden f 1.20, voor België per jaar f 5.30 bij vooruitbetaling, voor het verdere Buitenland en Ned.-Indië per jaar f 6 bij vooruitbetaling. Afzonderlijke nummers f .10. Abonneementen worden aangenomen door het Bureau te Amsterdam, Boekhandelaren, Postdirecteuren en. Advertenties: van 1 tot 8 regels f 1.20, voor elk regel meer f .30. Aanvragen en vermelding van liefdegaven f .12 per regel.

Van de Voleinding.

C.

VIJFDE REEKS.

I.

Den Almachtige, Dien kunnen wij niet uitvinden; Hij is groot van kracht; doch door gericht en groote gerechtigheid verdrukt Hij niet.

Job. 37 : 23.

Het dusver verkregen resultaat levert één macht, alomvattend, degelijk ineenluitend geheel op. Men heeft, om zich hiervan te overtuigen, de hoofdpunten van 't geheele systeem slechts kortelijk saam te vatten.

Op den voorgrond staat hierbij Gods *Almachtigheid*. Niet alleen een almachtigheid die strekte om wat Hem goed dacht en wat Hij krachtens zijn wijs bestel wilde, ook in de werkelijkheid tot stand te brengen, maar een almachtigheid die in den volen zin des woords een onbeperkt vermogen tot *Schepping* is. Reeds bij een beeldhouwer of schilder schijnt hij de eenheid tusschen hetgeen hij schept in zijn geest en hetgeen hij krachtens die schepping van zijn geest in 't marmer uitbeelt of op 't doek tooverd. Ge moogt 't derhalve ook bij den Heere onzen God niet zó verstaan, alsof er eerst het plan voor het heilal is, en alsof eerst daarna het scheppend vermogen opkomt, om wat in dit plan vervat was, nu ook in werkelijkheid tot stand te doen komen. Reeds het vormen van dit plan, reeds het opmaken van dit bestel, reeds het zich denken van dit bestel is het doen van de Almacht Gods, en juist daarom is de nu tot stand gekomen Schepping het product van Gods macht niet alleen, maar tegelijk van zijn vrijmacht. Zoomin bij het vormen van het plan en bestel van het heilal, als bij de uitbrenging van dit alles in de werkelijkheid, was God de Heere aan iets anders dan aan Zichzelf gebonden. Er kan daarom van misrekening, er kan van vergissing, er kan van misgreep geen sprake zijn geweest. De bestaande Schepping is de uitdrukking van een plan of bestel, dat God naar zijn vrijmacht heeft willen realiseren. Blijkt er later, nadat de Schepping tot stand kwam, tegenstribbeling en verzet tegen zijn heilig beoelzen in en uit wat Hij schiep, d. i. uitdacht en tot stand bracht, op te komen, dan kan 't niet anders of 't is het wereldplan zelf en de realisering van dit plan moet op de mogelijkheid hiervan zijn aangelegd geweest.

Van wat bij den mensch gedurig voorkomt, dat hij een plan uitdacht, en begint het u't te werken, en dat de uitkomst hem dan van achter tegenslaat, zoodat hij alsnu hulpmiddelen moet zoeken om de stoornis te boven te komen, om toch zijn plan door te kunnen zetten, kan bij God Almachtigheid geen sprake zijn. Dit aan te nemen en te onderstellen ware te kort doen aan de Almachtigheid Gods, alsof er in zijn plan ooit iets zijn kon, waarvan Hij de werking niet voorzien had, en waarvan het te boven komen niet in zijn plan zelf begrepen ware.

Niet wij kunnen dit plan Gods na-denken. Job heeft 't beproefd en konk voor schakel, en Jobs vrienden hebben gewaand het te kunnen ondernemen, en God heeft ze bestraft. Al dit pogen, om het bestel Gods van uit zijn wortel na te denken, faalde steeds en moest falen, omdat wij bij ons denken altoos gebonden zijn aan regelen, en bepalingen, en wetten en vaste gronden, die we alleen uit de Schepping kennen leeren, en zonder 't onderzoek der Schepping niet zouden verstaan. Wel kan de wijzegeer of fantast voor deze vaste regelen die in de Schepping gefundeerd liggen, regelen van eigen vinding in de plaats stellen, en daarna het bestaande beoordeelen; maar dit leidt tot niet anders dan een spel der gedachten, en scheidt ons telkens van de werkelijkheid af. Het staat voor ons menschen derhalve aldus, dat we leven in midden van een buiten ons om tot stand gekomen Schepping, en dat in die Schepping regelen heerschen, die wij vinden en niet maken. Daarbij is het alzo eerste beding, dat we die regelen met volkomen juistheid uit de Schepping opnemen. Treedt hierbij toch vergissing in, dan leidt ons denken tot niets anders dan tot een chaos, en daar nu onze kleinheid tegenover de onmetelijkheid der geheele Schepping zoo verbijsterend nietig is, moet reeds op grond hiervan vermoed, dat we ons gedurig vergissen zullen. Wat heeft niet menscheijke wetenschap eeuw na eeuw allerlei gegevens als vast staande aangenomen, wier onjuistheid thans algemeen erkend wordt; en wie waarborgt ons, dat na verloop van nogmaals ettelijke eeuwen

de vaste gegevens van thans niet evenzoo opnieuw voor heel andere gegevens zullen moeten wijken. Doch ook hiermede is nog niet genoeg gezegd. Het is ons toch niet alleen te doen om het bestaande in zijn samenhang en in de regeling van dien samenhang te kennen, maar ook schuilt in ons een neiging en drang om dit alles aan ons oordeel te onderwerpen. Dit nu zou minder bezwaar opleveren, zoo we alleen te rekenen hadden met de stoffelijke gegevens en met de op onze stoffelijke wereld inwerkende krachten; maar dit is niet zoo. Die stoffelijke wereld, hoe rijk en schitterend en in hooge mate interessant ook, is nog slechts de sluier waarachter het eigenlijke, het hoogere, het geestelijke leven zich verbijst. Niet in het stoffelijke, maar juist in dat geestelijke voelen we onzen eigen geest Gods Geest naderen, en doet zich een insicht in wat heel deze Schepping wil en bedoelt, voor ons open. Dit echter zou ons onmogelijk zijn, indien niet in ons eigen geestelijk wezen een gegeven van vatbaarheid school, om de ongekende wereld te grijpen, te doorzien en in ons op te nemen.

In hooger zin moge dit geweest zijn een geschapen worden naar Gods beeld, van dit Gode gelijk-zijn in zijn hooger oorsprong is thans onder ons geen sprake meer. Maar wat we ook hebben ingeboet, toch is en blijft er in de mensch een geestelijk waarnemings- en oordeelvermogen werken, waardoor hij 't al als eenheid in zich opnemen en waardeeren kan. Viel nu deze geestelijke beleving en voorstelling, die de mensch zich thans vormt, met den inhoud en den regel van 't denken en willen Gods nog geheel saam, zoo zou onze geest 't wezen en den gang van het heilal gereedelijk in zich kunnen opnemen, en zouden we conform 't wezen en denken Gods al wat in ons en om ons is beoordeelen kunnen. Juist dit echter is niet het geval. Tot die hoogte kan onze geest zich niet meer opheffen, en daar we toch onzen geest niet tot inslapen doemen kunnen, en er altoos althans enkelen zijnen, die pogen de saamvatting van 't heilal te doorgronden, zoo wordt hieruit met noodzakelijkheid de uitkomst geboren, dat we op onze manier en naar de ons ten dienste staande vermogens, ons een voorstelling vormen van zekere eeuwige wetten, die het wezen en den gang van het heilal beheerschen. Doch is dit zoo, en staan uit dien hoofde deze wetten als eeuwige voor ons vast, dan wordt men vanzelf verleid, om zich ook den Heere onzen God als aan deze wetten onderworpen te denken. Beantwoordt nu hetgeen we waarnemen, niet alleen van 't doen der menschen, maar ook van het doen Gods, aan deze voor ons eeuwige wetten niet, dan ontstaat er voor ons geloof een conflict. Vast staan dan ook voor ons aan den eenen kant zekere eeuwige wetten, en daarentegen zien we aan den anderen kant allerlei gebeurtenissen, dat hiermee in flagranten strijd is. Voorzover nu dit gebeuren, dat met de eeuwige wetten strijdt, uit 't menschen doen opkomt, levert dit voor ons geen bedenking op, dan alleen in zover het God is die het toelaat. Staan we daarentegen voor feiten en gebeurtenissen, die rechtstreeks door het bestel en doen Gods tot stand komen, dan stuiten we op wat we niet rijmen kunnen, dan komt ons besef hooger te staan dan wat God deed, en kan het ten slotte niet anders, of we moeten, zoo we oprechtheid zijn, en niet uit eerbied of lever het zwijgen toe doen, Gods doen veroordeelen. De meeste gelijden hier wel overheen, en zoeken heil in algemeene phrasen. Zoo deden het de vrienden van Job; maar wie, gelijk Job zelf, ernst met den toestand maakt, en niet rust, er hij 't doen Gods in conformiteit heeft gebracht met wat voor hem zelf de eeuwige wetten zijn, die eindigt met onvoldaan in zich zelf terug te keeren, die kan het doen Gods met die eeuwige wetten niet rijmen, en die moet wel eindigen met zijn eigen insicht boven het plan en bestel Gods te plaatsen.

Zonder meer leidt dit alles tot opstand in de ziel tegen Gods bestel. Ge stult hierop gedurig in het gewone burgerlijk leven. Een vrouw, die steeds meende te gelooven, en in 't bezit van haar man overrij, gelukkig was, zal, zoo 't God beeft dien man haar door schipbreuk, of welke onheil ook, plotseling te ontnemen, tegelijk met den man haar geloof verliezen. Steeds had ze gewaand, dat haar God haar liefhad, dat in dien God de waarborg voor haar levensgeluk lag, en nu 't blijkt hoe bitterlijk ze zich hierin vergist heeft, hoe die God weleer haar vijand is, haar 't liefste wat ze bezat ontnam, en alzo plotseling in het ongeluk stort, nu vat bitterheid in haar ziel tegen dienzelfden God post, dien ze eertijds dankte voor haar levensweelde; en zoo is ze met haar man, als weduwe, tevens haar God kwijt. Bij een vrome

vrouw gaat dit heel anders toe, maar een verlaten weduwe die haar geloof alleen door haar geluk deed dragen, komt ten slotte zóó en niet anders toe, over haar God te staan. Het kind der wereld, dat denken leerde, kan hierin natuurlijk niet berusten, en poogt eenvoudig zijn geheele opvatting van 't leven en zijn wereldbeschouwing naar de feiten van 't leven te wijzigen. Men gaat dan uit van de feiten die men waarneemt, en daarnaast van de wetten die men zich als eeuwige, onveranderlijke wetten in zijn geest denkt, en daar nu niet alleen de denker zelf, maar evenzoo God de Heere aan die eeuwige wetten onderworpen moet zijn, legt hij er zich op toe, om zijn Gods-begrip geheel te wijzigen, en niet te rusten eer zijn voorstelling van God geheel aan die voor hem bestaande eeuwige wetten beantwoordt. Zoo hebben 't de Heidenen gedaan met hun gods-begrip, en zoo doen 't nog de wijsgereen in hun hoog opgetrokken stelsels. Maar hoe ook genomen, altoos blijft men dan toch uitgaan van die eeuwige wetten, die men zich denkt als buiten God om tot stand gekomen, en die daarom niet alleen ons, maar ook onzen God beheerschen. Het conflict kan, gelijk Jobs historie toont, dan ook niet uitblijven. Grondwet in alle eeuwige wetten is natuurlijk, dat het heilige boven het onheilige triomfeeren moet, en dat geluk en weelde aan al wat heilig is moet ten deel vallen, gelijk omgekeerd jammer en ellende het deel van 't zondige en onheilige moeten zijn. 't Op die Grondwet van alle geestelijk leven kan en mag niet worden afgedongen. Tijdelijk moge verschuiving hierbij plaats hebben, maar ook dit is toch alleen dan toelaatbaar, zoo duidelijk blijkt hoe de tijdelijke tegenspoed den weg ontsluit tot hooger heerlijkheid. Gaat daarentegen het heilige ten onder en triomfeert het demonische, dan is de grondwet van alle geestelijk leven geschonden, en komt ook het vrome gemoed, wordt 't aan zich zelf overgelaten, in opstand.

Op de Almachtigheid Gods, ook wat zijn Wijsheid en zijn Wil betreft, kan en mag daarom volstrekt niets worden afgedongen. Er is drieërlei initiatief. Er is een eerste initiatief om de dingen te denken, te ontwerpen, en in grondplan te brengen. Er is een tweede initiatief, om dit aldus gestelde te willen realiseren. En er is een derde initiatief, om wat de geest wil, dan ook te doen, en het gedachtenplan in werkelijkheid te doen uitkomen. Bij dit alles nu gelden uiteraard wetten, regelen, grondvormen. Golden deze niet, zoo zou alle verband ontbreken. Al wat gedacht, gewild en gedaan wordt, uit zich in een atmosfeer van het mogelijke en regelmatige. Stelt men nu, dat in die atmosfeer het mogelijke en regelmatige iets op zich zelf is, zoodat ook God de Heere zich hieraan schikken en voegen moet, dan natuurlijk houdt God op God te zijn, en wordt ook Hij gebonden en afhankelijk gelijk elk creatuur. Zal derhalve God metterdaad God voor ons blijven, zoo moet hij de Almachtige en Vrijmachtige in zijn denken, willen en doen zijn en blijven, en moet men de wetten, regelen en grondvormen voor alle dingen, zoeken in zijn Goddelijk wezen. Ze moeten niet buiten God bestaan, en Hem biaden, maar in zijn wezen besloten zijn, en uit zijn wezen opkomende, wel alle creatuur beheerschen, doch nimmer God zelf. Niet alsof dit in God willekeur ware. Wie dit stelt, verlaagt den grondslag van Gods wezen in Gods wil, en past op God den Heere een menscheijke onderscheiding toe, die bij God niet mag gemaakt worden. Slechts dit moet voor ons vast staan, dat er niets buiten God is, dat God zou kunnen binden, en dat derhalve al wat bestaat, met inbegrip van den mensch, zoo stoffelijk als geestelijk, niets is dan de realisering van wat in Gods geest is opgekomen, en door die machtsdaad Gods een bestaan buiten Gods wezen erlangd heeft. Eerst zoo viadt de Voleinding haar uitgangspunt in het Goddelijk wezen. Neemt men daarentegen buiten God factoren aan, die God binden zouden, dan wordt de Voleinding een spel van 't toeval. Dan kan 't, hoe goed ook door God bedoeld, geheel anders uitvallen, dan Hij 't in zijn plan had opgezet. Bij elke poging tot herstel van de ontstane stoornis kan telkens weer een opnieuw tusschenkomende factor ook het medisch plan in de war sturen. Dan is er geen sprake van Voleinding in den zin van een vast plan dat gerealiseerd wordt. Dan is er een golven op en neder. Een opsteken van den stormwind en weer zich leggen. Een gedurig wisselen en veranderen. Gods kansen door andere kansen verrijdeld. En wat er uit al 't bestaande worden zal, is dan niet de verwerkelijking van een God-

delijk program, maar een blinde vraag zonder oplossing.

Bij elke principieele bespreking van de Voleinding moet daarom de Almachtigheid Gods het allesbeheerschende uitgangspunt zijn. Macht is niet alleen werkende in wat tot stand komt, er is evenzoo macht in het denken en in het willen, als in het doen. Zal nu in de Voleinding, als het proces voleind is, de majesteit Gods triomfeeren, dan moet tegenover elk schijnbaar conflict van Gods wil met de poging van het creatuur, altoos weer op de Almachtigheid Gods teruggegaan worden. De Heere gaat ons zelf bij Job hierin voor. De vrienden van Job vergenoegden zich met phrases aan hun eigen geestelijke wetten ontleend. Job ging dieper en had daarom den euvlen moed te wijzen op den strijd, waarin 't door God gewrochte met de eeuwige wetten van 't geestelijk leven geraakte. Eilihu betrad den weg, die tot het onoplosbare leidt. Maar tenslotte antwoordde de Heere zelf Job in een onweder, en wat deed de Heere toen anders, dan Job als met den Goddelijken vinger wijzen op de Almachtigheid die in heel de Schepping uitblonk. Aanstands ging de Heere op de Schepping terug, en sneed Job in 't hart met de vraag: "Waar waart gij toen ik de aarde grondde? Geef 't te kennen, zoo ge kloek van verstand zijt", en hierop doorgaande vroeg de Heere: "Wie heeft haar mate gesteld? want gij weet het, of wie heeft over haar een richtsnoer getrokken?", iets wat natuurlijk niet anders beduidt, dan dat niet alleen de reele Schepping zelf, maar evenzoo de eeuwige wetten, die 't al beheerschen, in God en in God alleen haar uitgangspunt en rustpunt vinden. Daartegen in te gaan met een critiek, die aan ons besef van de zoogenaamde eeuwige wetten ontleend zou zijn, noemt de Heere "twisten", en vraagt dan aan Job of "het twisten met den Almachtige onderrichten is", en spreekt voorts uit, dat wie 't onderneemt "Gods doen te bestraffen", zijn antwoord op die vragen reeds gereed moet hebben. Het helpt u niets, of ge bij dit machtig probleem de twee willen van God en van den mensch tegenover elkander stelt, het gaat niet om wat de wil wil, maar om de macht, die in dien wil werken moet, niet pas in het doen, maar evenzoo in den wil zelf, en vóór den wil reeds in het denken, in de gedachte der wijsheid. Zoo alleen kan er dan ook van Voleinding sprake zijn. Wat aan zijn Voleinding zal toekomen, moet wel een proces doorloopen, maar de stand en de gang van dit proces moeten reeds in de Schepping zelf er van vast staan, en ze moeten in die Schepping vast staan, omdat 't één zelfde macht is, die ze schept in de verziending van het plan, en schept door ze te willen, en ze schept door het tevoorschijn brengen, zoo stoffelijk als geestelijk.

Het geding over den vrijen wil moet hierbij dan ook geheel blijven rusten. Er is van vrijen wil sprake volstrekt niet alleen bij den mensch, maar evenzoo in heel de geestenwereld der onsterfelijke wezen, en zelfs tot op zekere hoogte in de dierenwereld. Te ontkennen, dat in deze creaturen zekere eigen wil werkt, is den aard van hun wezen ontkennen. Te zeggen dat ze wel een wil hebben, maar dat aan dezen wil alle vrij initiatief ontbreekt, is het wezen van den wil te niet doen. Heel de Schrift door wordt er in den mensch een bedenken van wat hij doen zal, en een willen van wat hij tot stand zal brengen, ondersteld. Niet in dien sterken zin, alsof een ieder altoos en bij alle gelegenheden zich steeds helder bewust zou zijn van wat hij beoogt, en dit vooruit klaar doordien plan zou realiseren. Hiervan is veel eerder het tegendeel waar. In verreweg de meeste gevallen handelen we zonder klaar bewustzijn, geleid door indrukken, waarvan we ons geen rekenschap geven. Maar dit neemt niet weg, dat 't initiatief voor onze daad in vele, en soms in zeer ernstige gevallen, wel terdege uit ons zelfen, uit onze eigen gedachte en uit onzen eigen wil opkomt. Of ge den vrijen wil al in naam loochent, baat niet. De vrije wil bestaat eenmaal als factor in het leven, en het besef van onze verantwoordelijkheid zegt ons telkens weer, dat plan, wil en daad uit onzen eigen geest opkwamen. Hoe 't kan en mogelijk is, dat wij persoonlijk met zulk een vrije gedachte, vrijen wil en vrije daad optreden, terwijl toch de uitkomst telkens weer toont, dat niet onze macht, maar een hogere macht den gang der dingen regelt, is de vraag waarop Jobs antwoord steeds het eenig juiste zal blijven: "Zie, ik ben te gering, wat zou ik antwoorden. Ik leg mijn hand op mijn mond." (39 : 37). De statistiek stelt hier op on-

verbidelijke wijze het mysterie. Telken jare in elk land, waaromtrent een onderzoek is ingesteld, een ongeveer gelijk aantal moorden en zelfmoorden, en alle deze bijna naar vasten regel door schietgeweer, dolk, gif of worging. Is er nu één zelfmoorde-naar, die op 't oogenblik van zijn misdaad, aan deze statistiek denken en het er op toeleggen zal om die booze cijfers ook voor dit jaar te doen sluiten? Niet één. Elke moord en zelfmoord heeft plaats uit ander, eigen motief, maar toch is de uitkomst over het geheel genomen bijna identiek. Blijkbaar hebben we hier dus met tweede werkende oorzaken te doen, de ééne meest ter dege goed bekend, en haar grond vindende in roofocht, minnen, of toorn, en de ander ons onbekend, en waarbij ook wij de hand op den mond hebben te leggen. Dat de oorszaak er is, zien we uit feiten en cijfers, maar welke ze is, en hoe ze werkt, is en blijft een geheimnis. Slechts dit weten we, want 't staat op alle punten vast, dat die tweede oorzaak, of wilt ge die tweede beheerschende factor, in 't plan Gods zijn werkende bewegreden vindt, en dat ook deze factor door den algemeenen gang van het leven beheerscht wordt. Hoe nu die beide factoren op elkaar inwerken, blijft ons een raadsel. Wijsgeer na wijsgeer heeft gepoogd den éénen factor uit den anderen te verklaren, maar steeds is elke poging van dien aard mislukt, en daardoor staat alleen vast, dat enerzijds onze verantwoordelijkheid voor ons denken, willen en doen ten volle gelden blijft, en dat toch anderzijds alle creatuurlijke actie in de macht Gods besloten blijft, en in niets ooit deze Goddelijke macht, ook al weerstaat ze haar, breekt of zou kunnen breken.

Staat nu dit eerste uitgangspunt, dat alle ding in Gods Almachtigheid rust, zij 't al onbegrepen, voor ons vast, dan voegt zich hieraan, als tweede hoofdpunt, het even stellige feit toe, dat de werking van Gods Almachtigheid aangelegd is op een proces. Ook hier hebben we ons te bepalen tot wat we weten, en we mogen dus nooit zeggen, dat er geen onveranderlijke dingen op eenmaal in volle glorie geschapen zijn, wier bestemming dus niet is, om zich te ontwikkelen, maar alleen om te bestaan en te blijven wat ze zijn. Ten deele ontvangen we van de engelenwereld zeer zeker een indruk van het onveranderlijke. Toch niet geheel. Ook deze wereld heeft eenmaal voor een principieele beslissing gestaan, en eerst van die ure af is ze deels verzonken, deels bevestigd en innerlijk gesterkt. Van de hemellichamen kan men ten deele zeggen, dat ze een duurzaam karakter vertoonen, maar de sterrenkunde leert ons toch zeer stellig, dat verreweg de meeste hemellichamen, waarvan we eenige nadere kennis bezitten, aan gestadige zeer sterke wijziging onderhevig zijn. Of er nu buiten die engelen- en sterrenwereld nog andere creaturen zijn, waarop dit karakter der veranderelijkheid niet drukt, weten we niet. We doen daarover dan ook geen uitspraak. Maar wat wel vast staat, en onbetwistbaar vast staat, is, dat de wereld, waartoe wij behooren, niet alleen verandering onderling, maar op verandering van meet af was aangelegd; iets wat daarom voor ons van zoo overwegend belang is, omdat geheel het denkbeeld van de Voleinding eigenlijk alleen uit dit feit opkomt. In tweerlei zin kan hier van verandering gesproken worden, dien men wel onderscheide, wil men niet verloop in elandloos verwarren. De eerste is de verandering die, om bij dit voorbeeld te blijven, den mensch als kind doet geboren worden, om hem eerst daarna man te doen worden. En de tweede verandering is de wijziging die intrad door den val, zoo in de engelenwereld als in de wereld der menschenkinderen.

Nu laten we de tweede verandering vooralsnog rusten, wijl ze met het denkbeeld Voleinding slechts zijdelings verband houdt. Hoofzaak daarentegen is hier de eerstbedoelde verandering, die gevolg is niet van een ongeval of breuke, maar die rechtstreeks opkomt uit de Schepping zelf. Zonder toch op bijzonderheden in te gaan, laat 't zich in 't afgetrokken zeer wel denken, dat het Gode beviel had, terstond een geheel volmaakte wereld in haar hoogste volkomenheid tot aanblijf te roepen. Ook hier spreken we geen stellig gevoelen uit; het kan zeer wel zijn, dat 't creatuurlijke de opklimming uit een klein begin tot hoogsten vorm met zich brengt en er onafschiedelijk mee is verbonden; maar vast staat in elk geval, dat onze wereld er van meet af geheel omgekeerd voor stond. Geheel onze wereld, met al wat tot haar behoort, trad tot aanblijf in onvolmaakte vormen, maar met de beschikking om allengs van Heverlede te ver-

edelen, van lieverlede tot hooger peil te geraken, en zoo eerst onder hoog bestel haar ideaal te verwezenlijken. Ware dit anders geweest, er zou van Volending nimmer sprake hebben kunnen zijn. Volending wijst terug op een voorafgaand proces, dat afgaat op een bepaald doel, en na doorgang door allerlei wisselende vormen ten slotte eerst het ideaal bereikt. De Volending dezer wereld betekent dan ook, dat ze alle trappen van lager tot hooger ontwikkeling moet zijn opgeklimmen, en dat eerst ten slotte in werkelijkheid schitteren kan, wat van meet af bedoeld werd. Volending is de met vrucht beladen boom, die uit een stek of uit een zaadkorrel is opgekomen. Niet het begin alleen vervulde eerst Gods gedachte. Veeleer omgekeerd stond van meet af voor Gods geest het rijke beeld van wat eens voltooid de Schepping zou inhouden. Dat beeld van 't voltooid gaf aan wat het begin en wat het uitgangspunt moest zijn, en tevens al wat daartusschen in aanrijn moest geroepen, en doorloopen moest worden, om in 't eind de ideale hoogste verschijning te doen uitkomen. Ontwikkeling, ontplooiing van minder tot meer is hier alzo een grondwet van het Goddelijk plan zelf. Het hoort er bij. Het is niet er van af te scheiden. De Schepping zelve van het onvolmaakte stelt den eisch van het proces, en in dat proces den eisch van de Volending. Zoo eerst komt het begrip van Volending tot zijn volle recht. Ook zonder val zou de Volending zijn ingewacht. En ook deze Volending nu, die gesteld was, nog eer er eenig mensch of engel tot aanzijn was geroepen, blijkt derhalve eeniglijk en uitsluitend haar motief te ontleenen aan wat besloten was in de Almachtigheid Gods.

DR. A. K.

„Naar de bergen“.

Een lied Hammaaloth. Ik hef mijne oogen op naar de bergen, vanwaar mijne hulpe komen zal. Psalm 121 : 1.

In 't machtige Scheppingswerk aanbidt, wie geloof, vóór alle dingen de majesteit van Goddelijken eenvoud.

Eerst lag de bodem der aarde plat om heel onsen bol gevuld, en was die platte en gelijkvloersche bodem, die heel onsen aardbol omvatte, met de wateren van den Oceaan overdekt. En zie, nu wordt door één machtsdaad Gods die eerste gelijke bodem gebroken en ongelijk gemaakt. Stukken er van rijzen omhoog; dit geeft diepten er naast. Zoo komt door die één daad Gods het drooge te voorschijn om bewoond, en vergaderen zich de wateren in de diepten om bevaan te worden, en vertoont op onze aardkorst zelf zich de vlakke, en naast en om die vlakke de verheffing en de daling in berg en in dal.

Meer nog, in berg en dal sprak Goddelijke poësie. Immers de bergen wezen naar Boven, naar Boven waar Gods zalige hemel is. En mocht al de vlakke en het dal voor bewoning van 't aardrijk het breedste ontplooiend, en voor de verkwikking van het aardse leven het rijkst gevondt zijn, er tintelde in den mensch toch nog een hooger leven dat om heilige bestelling riep, en voor dat hooger leven wezen de bergen Gods naar Boven, en hadden Gods bergen de roeping, om het kind des menschen naar hooger op te leiden.

Vandaar dat de Openbaring Gods telkens en telkens weer met Gods bergen verband houdt. Ons pas opkomend geslacht viert zijn geboorte in 't Paradijs, maar de Arke, die ons geslacht in tweede stadium tot wieg dient, komt te rusten niet in den hof van Eden, maar op den berg Ararat. Abraham, de patriarch, brengt zijn eerstgeboren zoon ten offer op den berg Moria. Mozes verzamelt 't volk der verkiezing, opdat 't Gods Woord beluisterde, om den berg Sinai, en sterft zelf op den berg Nebo. Als de tempel voor Gods heilige tegenwoordigheid zal verrijzen, is de berg Sion de door God zelf verkoren plek, en dit niet alleen, maar ook rondom Jeruzalem, zoo jubelt 't de Psalmist, „rondom Jeruzalem zijn bergen“. En als eindelijk de profetie in vervulling is gegaan, en Immanuel onder Israël optreedt, dan is 't de berg Tabor, die getuige mag zijn van de verheerlijking van den Mesias; gaat in een bergrede zijn vorstelijk Evangelie tot de wereld uit; en is het van den Berg der Olijven dat de Christus opvaart ten hemel. Zelfs nog in de Openbaring van Johannes heet 't: „Ik zag, en ziet, het Lam stond op den berg Sion“.

Voor al in de dagen der schaduwen verkregen daardoor de bergen Gods zoo rijke betekenis voor het innigste gemeenschap. In het lied Hammaaloth komt dit tot zoo volle uitdrukking, als de Psalmist zegt: „Ik hef mijn oogen op naar de bergen, vanwaar mijne hulpe komen zal“.

Niet alsof onder Israël het bestijgen van reusachtige bergen in zwang was. De nu zoo hooggeboorde bergbestijging is nog geen eeuw in zwang. En bovendien, zoo reusachtige bergen kende men in Israël niet. De Libanon lag in de verte, den Karmel besteg men in een uurloids, ook de Tabor komt bij geen Montblanc in vergelijking. Juda was het bergland, maar bij de Himalaja vergeleken, met niet meer dan havelen bedekt. Nee, de machtige aantrekkingskracht van Gods bergen in de dagen van ouds was niet de verfrischende berglucht, noch ook de mijstet van 't vergezicht van hun toppen, en veel min nog de verheffing die 't vertoef op de bergen in vergelijking met het benedenaardsche dood. Wat zelfs veel Heidenen, maar wat vooral Israël in Gods bergen bewonderde, was en bleef hun heenwijzing naar de woonstede van wat voorwerd der aanbidding was. De wolken zweefden nog hooger, en boven die wolken vlijde zich de woonstede Gods uit. Daar eerst ontloot zich 't „Hoog Vertrek“, waarvan David steeds zingt. Maar bij en naast en onder dit alles waren de bergen Gods de vaste, de onwrikbare geleiders naar de eeuwige wereld daarboven. Het was of de bergen van rondom zelden den meest wereldschen lijder bleven toeroepen: „Daar boven ligt voor u 't pad naar 't eeuwige. Daarboven zetel de majesteit. Van boven komt uw heil. Het dan uw oogen naar de bergen op, vanwaar alleen uw hulpe komen kan“.

Het is dan ook niet toevallig, dat de Openbaring Gods vóór en in Christus steeds in een land met bergen is uitgegaan. De bergen Gods

vormden daardoor vanzelf van die Openbaring een bestanddeel. Dat zienlijke, dat voor oogen was, kon toen niet gemist worden. Als een ladder Jacobs moesten ze zijn, waarlangs de ziel naar boven opklom, en waarlangs de engelen Gods tot onse hulpe nederdaalden.

Maar met de vervulling der profetie in Christus komt ook hierin 't keerpunt. De dienst der schaduwen riep, onder zooveel meer, ook om de bergen; maar met Jesus viel dit weg: „Vrouw, geloof mij, de ure komt, zoo betuigde Jesus, dat ge noch op diesen berg, noch op Sion den Vader zult aanbidden. De ure komt, en is nu, dat de ware aanbidders den Vader aanbidden zullen in geest en waarheid“.

De dienst der schaduwen riep om steunsels, en onder die steunsels behoorden ook de bergen Gods, die als van zelf 't hart naar hooger trokken; maar de vervulling in Christus maakte al deze steunsels overbodig. Zelfs mag gezegd, dat in vlakke landen zonder bergen het Evangelie te rijker ingang vond. Denk maar aan ons eigen vaderland. Geheel zonder bergen, en te rijker eens met 't martelaarschap om Christus' wille gekroond.

't Zelfstandige geloof, gelijk 't in 't Kruis van Christus vast ligt, laat van zelf de steunsels van tabernakel en altaar, van 't priesterkleed, en zoo ook van de bergen om Jeruzalem los. Het vraagt niet om een volk Gods dat, van de wereld gescheiden, in de bergen zijn toevochtsoord zoekt, maar is als een schare die leeft te midden der wereld, met alle verleiding van Corinthe en Athene en Rome om zich heen, en die toch weet in Christus alle geestelijke en heilige schatten ongedeerd te bezitten en te kunnen genieten.

De scheiding tusschen dien hemel naar wien de bergen heen wijzen, en deze gevallen wereld, neemt 't Evangelie weg. God is óns niet meer verre maar in Christus nabij, en onze ziel weet te midden van 't rumoer der wereld Gods nabijheid te genieten.

De trekking des Geestes is voor ons meer dan de trekking van Karmel of Sion of Tabor. Langs de verheffingen des Geestes klimt de ziel van wie Christus bezit nu naar boven op, en langs de hoogten van den Geest daalt de kracht Gods in Gods kinderen neder.

Ook wij heffen de oogen op naar de bergen, doch het zijn de bergen des Geestes, van waar we onse hulpe verwachten.

Niet de Alpen met hun sneeuwtoppen, maar de Heere die onse Rotsteen is, is 't steunpunt van ons hart.

DR. A. K.

Amsterdam, 12 September 1913.

Het eeuwfeest onzer nationale onafhankelijkheid wordt dit jaar in elke stad en dorp van ons land met blijgejubel gevierd. De met groen en bloemen rijk versierde straten, het Oranje boven, dat weer met luider stem uit aller borst weerklinkt, de historische optochten, die in levende taferelen de groote momenten onzer historie ons voor oogen stellen, de tentoonstellingen, waar Nederland toont, hoe het in deze eeuw van vrede zich ontwikkelde, — dat alles verhoogt het nationaal besef, smooit den band weer vaster aan ons Oranjeveld, en geeft uring aan den dank, dien ons volk gevoelt, voor wat God Almachtig ons schonk in de bevrijding van het Fransche juk. Ook de vreemdeling toonde ons in ruime mate zijn belangstelling. Tal van congressen en conferenties werden dezen zomer in ons land gehouden. En de opening van het Vredespaleis in den Haag zette waardig een kroon op dit eeuwfeest van de vrede.

Te hoog laaide de geestdrift daardoor niet op, en bij een nuchter en bezonnen volk als onze Nederlandsche natie is, valt dit ook wel te begrijpen. Onze vrijmaking in 1813 mist het heroieke en grootsche, dat onze worsteling tegen Spanje, om onze onafhankelijkheid te heroveren, tot de schoonste en roemvolste bladzijden uit 's lands historie maakt. Toen was het een klein en vertrappt volk, dat alleen, zonder iemands hulp, zich opmaakte om te kampen tegen den machtigsten potentaat van Europa; toen was de vrijheid vrucht van eigen inspanning en krachtsbetoon; toen hebben onze vaders goed en bloed overgehouden voor hun land en heeft ons volk helden voortgebracht, waarop het nog altoos trotsch kan wezen; toen ontving die worstelstrijd hooger wijding, omdat het niet alleen ging om de vrijheid van het volk, maar om de vrijheid der religie. Hoe geheel anders was het in 1813. Ons volk, door eigen schuld onder het Fransche juk gekomen, boog en kroop voor Napoleon, zoolang hij zegevierend aan het hoofd zijner armeeën stond. En eerst toen na den volkerenslag bij Leipzig de macht van den Keizer was geknakt, toen de kozakken over de grenzen trokken en het Duitsche leger onder Bulow naar de Elbe vluchtte oprukte, dorstte Holland na lang aarzelen het Fransche juk afschudden en werd de Oranjevlag weer in top gheschen. Van heldenmoed was bij dit alles al zeer weinig sprake, en nog veel minder van een offer, dat Nederland voor zijn onafhankelijkheid heeft gebracht.

En evenmin mogen wij vergeten, wat Prof. Fabius in een keurig gedocumenteerd artikel in de *Stemmen des Tijds* ons pas kwam herinneren, dat met de afwerping van het Fransche juk de geest der Fransche revolutie niet uit ons volk gebannen is. Van een geestelijke wedergeboorte van ons volk als in de 16e eeuw, was in 1813 geen sprake. Men joeg de Franschen weg, maar de revolutionaire denkbeelden bleven. Van een werkelijke terugkeer van Nederland tot dien God, die het groot had gemaakt en van wien het trouweloos was afgewallen, was geen sprake. Het liberalisme, dat meer dan een halve eeuw daarna nog den toon in ons volksleven aangaf, erkende het zelf bij monde van zijn uitnemendste tolken, dat het leefde uit de beginselen, door de Fransche revolutie verkondigd.

Maar hoezeer dit alles maten moge om in het feestgejubel maat te houden, toch neemt dit niet weg, dat er voor ons land en volk in deze dagen rijke stof is om God te danken voor de weldaden, die Hij ons schonk. Al was in 1813 van den ouden

heldenmoed der vaders geen sprake en voelen we ons eer beschaamd, als we de bladzijden der historie van die dagen herlezen, over de angstvalligheid en benauwdheid onzer regenten, God de Heere heeft de macht van den tyran verbroken en aan Nederland's volk zijn vrijheid weer herschonken. Eerst daardoor is het mogelijk geworden, dat ons volk uit zijn diepe inzinking weer is opgestaan en door een eeuw van ongestoorden vrede op elk gebied zijn kracht weer heeft kunnen ontwikkelen. De profetie van Bilderdijk: Holland groeit weer, Holland bloeit weer, is vervuld. En Hij, die uit onverdiende genade ons het herstel onzer onafhankelijkheid schonk, heeft meer gedaan dan dit. Er is in het weer vrijgemaakte Holland een geslacht opgestaan, dat trots alle smaad en verguising het weer dour opnemende tegen den Franschen revolutiegeest voor de beginselen van Gods Woord. Het saad door mannen als Bilderdijk, Da Costa en Groen van Prinsterer uitgestrooid, heeft vrucht gedragen. Een geestelijke wedergeboorte is gekomen, wel niet van heel ons volk, maar toch van een zoo machtig volksdeel, dat ook op het gebied der Regeering de Christelijke beginselen reeds meer dan eens als de eenig ware voor ons volk zijn erkend en gehuldigd. En wie Nederland met de andere natien vergelijkt, zal ook als Calvinist en als Christen dankbaar wezen, dat hij tot ons volk behooren mag. Er is in Europa geen land, waar het Calvinisme nog zooveel invloed uitoefent op het volk's leven en nog tot zooveel krachtsontwikkeling gekomen is, als ons land. Indien Nederland een wingewest van Frankrijk gebleven ware, zou van dit alles, naar den mensch gesproken, wel geen sprake zijn geweest.

Vandaar, dat we niet alleen als Nederlanders, maar ook als Gereformeerden van harte mede dit feest onzer nationale onafhankelijkheid kunnen vieren. Tegen zulke nationale feestdagen ter herdenking van wat God de Heere voor ons volk gedaan heeft, bestaat dan ook op grond der Hellige Schrift geen het minste bezwaar. Integendeel, God de Heere heeft zelf voor Israël verordend, dat het telken jare op het Paascheest herdenken zou, hoe Hij met machtigen arm zijn volk uit het diensthuis van Egypte verlost had. En werpt men hiertegen, dat het Paascheest tegelijk een religieus karakter droeg, dan behoefte slechts herinnerd te worden aan het Purimfeest om ook dit bezwaar te ondervangen. Het Purimfeest was louter een nationaal feest, waarin Israël herdacht, hoe het gered was van den ondergang door Haman bedacht en door Mordechai verrijld. Juist daarom verblijden we er ons in, dat ons Gereformeerde volk aan dit nationale feest met opgewektheid heeft deel genomen en dat onze Gereformeerde mannen, waar ze werden uitgenoodigd aan de regeling der feestelijkheden mede leiding te geven, dit niet hebben geweigerd. We zijn geen „afgescheidenen“ te midden van ons volk, maar we leven ons nationale leven mede en hebben ook onzen invloed te doen gelden, opdat in dit feestbetoon alles gemedend worde, wat met den eisch der christelijke conscientie in strijd zou zijn.

Wat bij dit nationale feest echter ontbroken heeft, is de openlijke erkenning en waardeering van wat God de Heere voor ons volk gedaan heeft. Er is meer sprake geweest van pretmaken en feestvieren, dan dat van bid- en dankstond werd gehoord. Niet dat hier en daar het felt van Nederland's bevrijding ook in de Reddenis des Woords en de saamkomsten der gemeente niet opzettelijk is herdacht, maar tot een nationale uiting van dankbaarheid tegenover God, die onze B-vrijder is geweest, kwam het niet. Ongetwijfeld schuilt hier een fout van onze Regeering. In Noord-Amerika zou de President bij een dergelijk nationaal feest ongetwijfeld een opwekking tot het volk hebben gericht om in plechtigen dankstond God den Heere voor Zijn weldaden te danken. Zoo waren het ook onze vrome vaders gewend. En hoe heerlijk zou het geweest zijn, wanneer onze Koningin in een koninklijk schrijven zich tot ons volk gewend had om de groote daden Gods te herdenken, die Hij voor ons vaderland en voor haar Vorstenhuis in 1813 heeft gedaan, en ons volk op te wekken Gods daarvoor den lof en den dank toe te brengen. Het dreefoudig snoer: God, Nederland en Oranje, zou daardoor bevestigd zijn.

Een valsche beschuldiging?

Naar aanleiding van wat we over den afloop der verkiezingen schreven, meende Dr. Kromsigt in de *Gereformeerde Kerk* ons op de vingers te moeten tikken, omdat we een valsche beschuldiging hadden geuit tegen de Hervormde Kerk.

Hij schreef het volgende:

Een valsche beschuldiging.

De wijze, waarop de *Heraut* in haar nummer van 28 Juni l.j. de Ned. Herv. als Volkskerk bestrijdt, is van dien aard, dat we er toch even de aandacht op moeten vestigen en er tevens nadrukkelijk tegen moeten protesteeren. Naar aanleiding van de verkiezingen trekt de *Heraut*, zonderling genoeg, precies de omgekeerde conclusie van wat wij eruit afleiden. Nu staat haar dit natuurlijk vrij. Ieder ziet ten slotte de dingen op zijne wijze. En als dit dan goed wordt gemotiveerd, kan men daarover ten minste discussiëren.

Doch wat de *Heraut* niet vrij staat, is hare conclusie te trekken op grond van een in koelen bloede, in 't algemeen uitgesproken valsche beschuldiging. En dit toch geschiedt in het nummer van 28 Juni l.j.

Daar wordt gezegd, dat uit den uitslag der verkiezingen o.a. bleek „het gevaar van een Volkskerk, die heel het volk wil omvatten, maar meer tuk is op staatstractementen dan op de metterdaad voor geestelijke belangen van het volk zorgt“.

Hier worden dus zonder eenigen grond en zonder enig bewijs die predikanten, die opkwamen voor art. 171, omdat zij in schrapping of verzakking van dat art. gevaar zagen voor de positie der Ned. Herv. Kerk als Volkskerk in het midden van ons volkleven (o.a. een man als Dr. Slotemaker de Bruine, van wien algemeen bekend is, hoe ijverig hij juist is in zijn pastoraal en anderen veelvuldigen arbeid voor de geestelijke belangen der kerk), kortweg geheel in het algemeen beschuldigd, dat zij meer tuk zijn op staatstractementen dan dat ze metterdaad voor de geestelijke belangen van het volk zorgen.

De *Heraut* toont hier dus absoluut geen rekening te houden met de hoogere motieven, die hen, die voor art. 171 opkwamen, bezielden, hoewel deze o.a. door den ondergetekende in al zijne *De Afzcheidingsbeginselen in hunne bedenkelijke strekking* in al zijn *Gien coalitie zonder afspraak* I en op allerlei andere wijze herhaaldelijk duidelijk zijn ontwikkeld. Zonder eenige schijn of schaduw van bewijs, zonder ook enig gevoel te hebben voor het hooge ideaal van „het de Kerk en het volk“, zonder te letten op de moeilijkheden, die het vasthouden aan zulk een ideaal van zelf met zich brengt, zonder ook maar even te denken aan de schuld, die men zelf mede draagt voor ons volk als geheel (die men door zich te onttrekken nog heft vermeerderd), wordt aan allen, die nog aan de Volkskerk vasthouden en hunne taak zoo goed mogelijk trachten te vervullen, hier eenvoudig geotet in het algemeen een valsche beschuldiging in het aangezicht geslingerd.

Wat moet men hiervan nu zeggen? We zullen het niet verder kwalificeren. Doch indien een toonaangevend blad als de *Heraut* op een dergelijke wijze gaat polemiseren, wat zal men dan nog straks van anderen moeten verwachten?

Daarom willen we, aler dit kwaad om zich heenrijpt, de *Heraut* toch eens met allen ernst herinneren aan het 9e gebod: „Gij zult geen valsche getuigenis spreken tegen uwen naaste.“

P. J. KROMSIGT.

Hoezeer het ons leed doet, kunnen we toch niet tegenstaande dit protest onze aanklacht niet terug nemen.

Natuurlijk ontkennen we niet, dat er onder de predikanten der Hervormde Kerk zijn, die voor uitbreiding der staatstractementen ijveren, en die tevens een warm hart hebben voor de geestelijke belangen van ons volk.

We spraken echter niet over enkele predikanten, maar over de Hervormde Kerk als zoodanig. Ze heeft bij monde van de Synodale Commissie zich officieel gewend tot den toenmaligen Minister van Binnenlandsche zaken Mr. Heemskerk, om terstond, toen ze haar finantieel geprivilegieerde positie bedreigd achtte door de ingediende voorstellen tot Grondwetsherziening, voor de finantieel rechten der Kerk op te komen. En dat deze Hervormde Kerk, die terstond in het gevecht komt, wanneer ze meent, dat haar finantieel positie bedreigd wordt, al zeer weinig zorgt voor de waarachtige geestelijke belangen van ons volk, zal zelfs Dr. Kromsigt niet durven ontkennen.

De laatst gehouden Synode is daarvan weer het meest treffende bewijs.

Maar ook afgezien daarvan, dat onze aanklacht niet een bepaalde groep, maar de Hervormde Kerk als zoodanig gold, zouden we tot de conscientie van Dr. Kromsigt en zijn medestanders wel de ernstige vraag willen richten, of ook zij in dezen vrij uit gaan.

Ons artikel handelde over de verkiezingen; het ging over de omverwerping van het Ministerie-Heemskerk mee door de schuld van de actie, door Dr. Kromsigt en de zijnen in het leven geroepen.

Dr. Kromsigt zelf heeft het gezegd, dat de schuld van het vallen onzer Christelijke Regeering in hoofdzaak daaraan te wijten was, dat de meerdere subsidie voor de predikantscontracten in de groote steden geweigerd was.

Indien dit juist is, blijkt dan daaruit niet, dat het tuk zijn op staatstractementen van de Hervormde Kerk de oorzaak is, dat de hoogere geestelijke belangen van ons volk schade hebben geleden?

Uit ontevredenheid omdat men de begerde subsidie niet kreeg, liet men een Ministerie vallen, dat in elk geval de Christelijke banier hooghield. De geheele vrijmaking van het Christelijk onderwijs is daardoor voor jaren onmogelijk gemaakt. Onze zending in Indië loopt groot gevaar, onder den druk van een liberaal Ministerie te worden geschaad. Van een vastleggen van de Christelijke beginselen in onze omgeving is onder het thans opgetreden liberaal Ministerie wel niets te wachten.

Is het dan te hard uitgedrukt, wanneer we zeggen, dat de quaestie der staatscontracten zwaarder heeft gewogen dan de geestelijke belangen van ons volk?

En wat ten slotte de opmerking van Dr. Kromsigt betreft, dat het bij den strijd om het behoud of de vermeerdering dezer staatscontracten niet ging om het eigen finantieel belang der predikanten, maar om de historische rechten der Hervormde Kerk te handhaven en haar in staat te stellen de geestelijke verzorging van ons volk beter ter hand te nemen, zoo nemen we gaarne aan, dat het geestelijk motief bij hem en de zijnen op den voorgrond stond.

Maar toont dit dan niet, hoe geestelijk zwak een Kerk staat, die, ten einde haar roeping te vervullen om tegenover den steeds grooteren afval van het Christendom in onze steden een dam op te werpen, steunen moet op staatscontracten in plaats van zelf hiervoor de middelen saam te brengen?

In Memoriam.

In het tijdvak van zomerrust, dat achter ons ligt, heeft het Gode behaagd een tweetal Dienaren des Woords van ons weg te nemen, aan wier nagedachtenis we bij het weeropvatten van onze taak gaarne een woord van hulde willen brengen. Donderdag 7 Augustus overleed na een langdurige ongesteldheid Dr. T. Noordewier te Meppel en Zaterdag 16 Augustus volgde hem Dr.

L. Neyens, na een plotseling opgekomen en hevige krankheid.

Beide thans ontslapen broeders hebben het voorrecht gehad tot in hoogen ouderdom de Kerk te mogen dienen en nog staande in hun ambt te sterven. Dr. Neyens, die nog kort geleden zijn vijftigjarig ambtsfeest in de Amsterdamsche gemeente vieren mocht, was zelfs de oudste predikant in de Gereformeerde Kerken, en al kon Dr. Noordewier niet op zulk een langdurigen dienst bogen, ook hij had onze Kerken toch bijna veertig jaar lang trouw gediend.

Herkomstig beiden uit de vroegere Christelijke Gereformeerde Kerk, behoorden ze tot degenen, die van ganser harte voor de vereniging dezer Kerk met de Nederlandsche Gereformeerde Kerken hebben geijverd. Wars van elk kerktijst drijven, waren ze mannen met een warm hart, die den vrede van Jeruzalem liefhadden en van alle uitersten afkeerig waren. Bescheiden en vriendelijk in den omgang, trouw in hun ambtelijken dienst, door hun wandel en leven een eere voor Christus naam, wisten ze niet alleen in hun gemeente, maar ook in den brederen kring onzer Kerken het vertrouwen te winnen en werden meermalen afgevaardigd naar onze Generale Synodes en tot Curator der Theologische School gekozen. Het heengaan van deze beide broeders, in zooveel opzichten met elkaar geestverwant en in geestesrichting overeenstemmend, laat een ledige plaats in onze Kerken, die niet zoo licht vervuld zal worden. Ook in hun optreden en gestalte hadden ze iets van dat deftige, ouderwetse type van predikanten, dat eerbied afdwong en onder een jonger geslacht niet meer zoo gevonden wordt. Dankbaar voor het vele goede, dat God de Heere in hen ons geschonken had, betreuren we, dat deze nobele typen uit onze predikantenwereld zijn heengegaan, maar tegelijk troost ons de zekerheid, dat ze nu als getrouwe dienstknechten de kroon der gerechtigheid ontvangen hebben, die Christus beloofd heeft aan allen die zijne verschijning hebben liefgehad.

En waar we in dit In Memoriam de nagedachtenis eeren van deze twee trouwe broeders uit eigen kring, daar zij tevens een woord gewijd aan de gedachtenis van een broeder, die eens zeer nauw met ons verbonden was, maar wiens weg in zijn later leven een andere was dan de onse; we bedoelen Dr. F. P. L. C. van Lingen, die op 81-jarigen leeftijd te Velp overleed. Over hetgeen ons van hem scheide, zullen we bij het pas gesloten graf liefst niet veel zeggen. Door aan het hoofd zich te stellen van een beweging, die een scheuring in onze Kerken ten gevolge had, heeft hij niet weinig nadeel toegebracht aan de eenheid der Gereformeerde belijders in ons vaderland. Maar bij zijn dood laten we deze pijnlijke wonde liever rusten en gedanken we met eerbied en waardeering den man, die het eerste Christelijke gymnasium in ons vaderland heeft opgericht; die als oud-Director van Zetten's gymnasium bij al zijn leerlingen nog in gezegende herinnering is; die door zijn innige prediking voor velen tot zegening is geweest; en die eens vooraan stond in den strijd voor ons Christelijk Hooger Onderwijs en voor de vrijmaking der Kerk. Hij was het, die den moed had Dr. Houtzagers te Kootwijk in het ambt te bevestigen en die in de dagen der Doleantie geen moeite of tijd heeft ontzien om de Kerken te helpen met zijn prediking des Woords. Ook door zijn bewerking van Duchsels Bijbelverklaring voor ons Hollandsch publiek heeft hij een niet geringen dienst aan ons volk bewezen. Sterk individualist als hij was, heeft hij zich in het kerkelijk gaar nooit goed kunnen voegen; zijn eigenaardige opvatting van het ambt getuigde daarvan, en hierin is ook wel ten deele de oorzaak te zoeken van zijn breken met onze Kerken. Maar een discipel, die zijn Heiland liefhad, was hij zeker, en daarboven valt alle kerkelijke scheidsmuur weg, die hier op aarde al te vaak de geloovigen verdeelt.

De Theologische School.

De Handelingen der Curatoren onzer Theologische School, welke dezer dagen aan de Kerken zijn toegezonden, geven in menig opzicht stof tot dank. Een groot deel dezer Handelingen loopt over de benoeming der beide hoogleraren, die sinds hun taak aanvaard hebben. Voorts vermeldt het verslag van Hoogleraren over den afgelopen cursus, dat negen studenten candidaats-examen, acht studenten semicandidaats en één propaedeutisch examen heeft afgelegd. Het aantal studenten dat bij den aanvang van den cursus werd ingeschreven, bedroeg slechts twee, maar voor den nieuwen cursus wordt een grooter aantal verwacht. Over den ijver en het gedrag der studenten was het oordeel der Hoogleraren gunstig; maatregelen van tucht zijn gelukkig niet noodig geweest. Wel werden twee studenten van de lijst afgevoerd, maar dit geschiedde deels wegens aanhoudende geesteskrankheid, deels wegens vertrek naar elders. Hoe groot het aantal studenten was, wordt niet medegedeeld.

Het finantieel verslag van den penningmeester wijst op een gestadige klimming der inkomsten. Wel is er een tekort van f 1363 32, maar dit is een belangrijke vooruitgang te noemen, wanneer men er op let, dat het tekort van het daaraan voorafgaande jaar f 3277.16 bedroeg. Deze vooruitgang treft te meer, omdat de uitgaven van het afgelopen jaar veel hooger waren dan de vorige jaren; dit is niet het minst te danken aan de actie van sommige broeders om het tractement bijeen te brengen voor een vijftien hoogleraar. De inkomsten uit collecten, contributien en giften stegen daardoor in het vorige jaar tot een rond bedrag van f 38000. Toch zullen

voor h
verban
hoogle
en ve
thans
f 3500
er zek
dighel

Volg
de ker
der H
drag d
inkoms
f 4652
Ong
en ze
zake d
machtig
Maar
cijfers
felteijk
Reed
dacht,
groot d
zorgen
een sor
overhou
vormde
hoog 1
voorzag
tegen z
is, dat
groot
de arm
dreevig
nog me
En nu
wanneer
verkege
lioen w
verkege
in de 1
meer h
ton (f 9
dus niet
wezig w
de rent
vierde d
gegeven
Rekent
geveer 2
hoofd en
vijftig ce
er buiter
Hoeve
over gee
jaarlijk
brengen,
tistiek is
nog noot
drag ke
ken, he
nog voe
te zorge
kas voo
vangt, e
ontwikke
wel tot
strekken.
We ze
eigen vo
vertoom
tegenover
weinig d
komen, d
hartighe
armen, v
op kapite
offervaar

Institu

Zoals
de planne
keraad o
den weg,
meerde R
ernstige l
oefende
Dijk den
logisch 1
vergaderi
had naar
raad van
deze bede
D. F. L.
Da. W. l
geven ad
Zending v
raad van
nigen, zo
nomen is

De Raad
dams,
gezien
dienaar D
met en op
ring, in a
inhoudend
ter sake
Djocjakart
alsmede
8 April 1
met en op
ring en in
de verhou
te Amster
toerde ke
te Djocjak
overweg
1. dat
Algemeene
kerkeraad
van „volle
karta“ nog
niet l
instituteer
2. dat
een voors
regeling d
nadat de
van insti
geen enke
oordeel de
Djocjakart